

Виртуальна бібліотека: открытый доступ

Н.Н. Колотилов, С.Б. Кричун,
В.И. Приходько, С.Б. Синюта

ДУ «Інститут ядерної медицини і
лучевий діагностики НАМН України»

Наука стала розвиватися в міжнародному масштабі тільки після появи і розповсюдження книгопечатання в XV—XVI століттях. Це пояснюється тим, що основним фактором взаємодії вчених є організація передачі інформації. Чим ефективніше вона здійснюється, тим в більш широкому масштабі і інтенсивніше розвивається наука.

Всяке дослідження починається з аналізу опублікованих текстів і закінчується оригінальною публікацією. Не опубліковане не існує для науки, для людського знання в цілому, але може становити частину ноу-хау для особистого рентабельного використання...

Перший в світі науковий журнал з'явився в 1665 р. в Англії (де цей рік одночасно визначений і датой народження сучасної досвідченої науки). Але тільки з 1750 р., коли в Європі встановилася регулярна поштова зв'язь, кількість журналів стало неперервно зростати.

В Україні до 1991 року видавалося всього 6 науково-медичних журналів, створених в період з 1918 р. по 1946 р.

Журнальна стаття — головний інструмент і практика наукового працівника при переведенні особистого знання в загальнодоступне для його верифікації [1].

Мета статті — інформувати спеціалістів про вітчизняні рецензовані медико-біологічні журнали, доступні в повнотекстовій електронній копії на веб-порталі Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського <http://www.nbuv.gov.ua/>.

• **Актуальні питання біології, екології та хімії** (2009-2012)

• Актуальні питання педіатрії, акушерства та гінекології (2008)

• Актуальні питання фармацевтичної та медичної науки та практики (2009-2012)

• Актуальні проблеми акушерства і гінекології, клінічної імунології та медичної генетики (2009-2012)

• Актуальні проблеми сучасної медицини: Вісник Української медичної стоматологічної академії (2009, 2012, 2013)

• Актуальні проблеми транспортної медицини (2005-2013)

• **Аннали Мечниковського інституту** (2005-2013)
• **Архів клінічної медицини** (2009)
• **Архів клінічної та експериментальної медицини** (2008-2012)

• **Архів психіатрії** (2009)

• **Астма і алергія** (2010-2011)

• **Біль, знеболювання і інтенсивна терапія** (2009)

• **Біотехнологія** (2008-2013)

• **Біофізичний вісник** (2008-2012)

• **Буковинський медичний вісник** (2008-2013)

• **Військова медицина України** (2009)

• **Вісник Вінницького національного медичного університету** (2008-2013)

• **Вісник епілептології** (2009, 2010)

• **Вісник морфології** (2008-2013)

• **Вісник наукових досліджень** (2011)

• **Вісник Національної академії наук України** (2001-2013)

• **Вісник невідкладної і відновної медицини** (2011-2012)

• **Вісник ортопедії, травматології та протезування** (2007-2009)

• **Вісник проблем біології і медицини** (2008-2013)

• **Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України** (2010)

• **Вісник Сумського державного університету. Серія Медицина** (2008, 2010-2012)

• **Вісник фармації** (2009-2013)

• **Внутрішня медицина** (2009)

• **Вопросы атомной науки и техники** (2010)

• **Всесвіт соціальної психіатрії, медичної психології та психосоматичної медицини** (2009)

• **Гастроентерологія** (2009-2013)

• **Галицький лікарський вісник** (2011)

• **Гематологія і переливання крові** (2006, 2008, 2010, 2012)

• **Дерматологія та венерологія** (2009-2011)

• **Довкілля та здоров'я** (2007-2013)

• **Доповіді Національної академії наук України** (2007-2012)

• **Досягнення біології та медицини** (2008-2012)

• **Експериментальна і клінічна медицина** (2009-2012)

• **Експериментальна та клінічна фізіологія і біохімія** (2008-2012)

- Ендокринологія (2006-2013)
- **Журнал дерматології та косметології ім. М. О. Торсуєва** (2009)
- Журнал Національної академії медичних наук України (2003-2013)
- Журнал психіатрії та медичної психології (2008, 2009)
- **Загальна патологія та патологічна фізіологія** (2006-2008)
- Запорожський медичний журнал (2008, 2010-2012)
- Збірник наукових праць співробітників НМА-ПО імені П. Л. Шупика (2008, 2009, 2012)
- Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди "Біологія та валеологія" (2008, 2009)
- Здобутки клінічної і експериментальної медицини (2008, 2009-2011)
- Здоров'я жінки (2009)
- Здоров'я чоловіка (2009)
- Здоров'я дитини (2007-2013)
- **Імунологія та алергологія: наука і практика** (2009-2010)
- Інтегративна антропологія (міжнародний медико-філософський журнал) (2008-2012)
- **Клінічна анатомія та оперативна хірургія** (2008-2013)
- Клінічна інформатика і телемедицина (2004-2006, 2008-2012)
- Клінічна онкологія (2011)
- Клінічна та експериментальна патологія (2008-2013)
- Клінічна фармація (2009-2013)
- Клінічна фармація, фармакотерапія та медична стандартизація (2008-2011)
- Клінічна хірургія (2009-2013)
- Кримський журнал експериментальної та клінічної медицини (2011-2012)
- Кримський терапевтичний журнал (2009)
- Кровообіг та гемостаз (2006-2010)
- **Лабораторна діагностика** (2010)
- Ліки України (2009-2011)
- Ліки України плюс (2010)
- Літопис травматології та ортопедії (2005, 2006, 2008)
- Лучева діагностика, лучева терапія (2009-2012)
- Львівський медичний часопис (2008-2013)
- **Медико-соціальні проблеми сім'ї** (2008-2013)
- Медицина невідкладних станів (2011-2013)
- Медицина сьогодні і завтра (2009-2011)
- Медицина транспорту України (2009-2012)
- Медична гідрологія та реабілітація (2003-2012)
- Медична інформатика та інженерія (2008-2013)
- Медична освіта (2011-2012)
- Медична психологія (2010-2013)
- Медична хімія (2011)
- Медичні перспективи (2009-2013)
- Міжнародний медичний журнал (2009-2013)
- Мистецтво лікування (2010)
- Міжнародний вісник медицини (2008, 2009, 2011)
- Міжнародний неврологічний журнал (2009-2013)
- Мікробіологічний журнал (2009-2012)
- Морфологія (2007-2013)
- **Науковий вісник Національного медичного університету імені О.О. Богомольця** (2009)
- Нейронауки: теоретичні та клінічні аспекти (2008, 2010, 2011)
- Нейрофізіологія (2009-2013)
- Неонатологія, хірургія та перинатальна медицина (2011, 2012)
- Новини стоматології (2009-2012)
- **Одеський медичний журнал** (2009-2012)
- Онкологія (2011-2013)
- Ортопедія, травматологія і протезування (2009-2013)
- Офтальмологічний журнал (2008)
- **Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту** (1998-2000, 2007-2013)
- Перинатологія і педіатрія (2008-2012)
- Перспективи медицини та біології (2010-2011)
- Питання експериментальної та клінічної медицини (2008-2012)
- Практична медицина 2008-2013
- Проблеми безперервної медичної освіти та науки (2009-2013)
- Проблеми екології та медицини (2009)
- Проблеми ендокринної патології (2009-2013)
- Проблеми клінічної педіатрії (2008-2012)
- Проблеми радіаційної медицини та радіобіології (2007, 2009-2012)
- Проблеми криобіології (2009-2011)
- Проблеми старіння і довголіття (2004-2013)
- Профілактична медицина (епідеміологія, мікробіологія, вірусологія, паразитологія, інфекційні хвороби) (2008-2009)
- **Радіологічний вісник** (2010-2011)
- Репродуктивне здоров'я жінки (2008)
- **Серце і судини** (2009-2012)
- Сімейна медицина (2008-2012)
- Современная стоматология (2008-2012)
- Современные проблемы токсикологии (2009-2012)
- Спортивна медицина (2004-2012)
- Судово-медична експертиза (2010-2012)
- Сучасна гастроентерологія (2009-2012)
- Сучасні інфекції (2009)
- Сучасні медичні технології (2009, 2010)

- Східноєвропейський журнал громадського здоров'я (2008)
- **Таврический журнал психиатрии** (2009-2011)
- Таврический медико-биологический вестник (2009-2012)
- Травма 2008-13
- Туберкульоз, легеневі хвороби, ВІЛ-інфекція (2010-2012)
- **Український біофармацевтичний журнал** (2009-2012)
- Український вісник психоневрології (2009)
- Український журнал гематології та трансфузіології (2010)
- Український журнал дерматології, венерології, косметології (2009-2012)
- Укр. журнал екстремальної медицини імені Г.О. Можаяєва (2008)
- Український журнал з проблем медицини праці (2009-2012)
- Український журнал клінічної та лабораторної медицини (2008)
- Український журнал малоінвазивної та ендоскопічної хірургії (2009)
- Український журнал нефрології та діалізу (2009, 2012-2013)
- Український журнал телемедицини та медичної телематики (2008-2011)
- Український журнал хірургії (2008-2013)
- Український кардіологічний журнал (2009, 2012, 2013)
- Український медичний альманах (2007-2010)
- Український медичний часопис (1999-2010)
- Український морфологічний альманах (2007-2010)
- Український науково-медичний молодіжний журнал (2009)
- Український неврологічний журнал (2009-2012)
- Український нейрохірургічний журнал (на сайті ін-та)
- Український радіологічний журнал (2002-2012)
- Український стоматологічний альманах (2009, 2010)
- Український терапевтичний журнал (2009-2012)
- Урологія (2009, 2013)
- **Фармакологія та лікарська токсикологія** (2009-2012)
- Фармаком (2009, 2010)
- Фармацевтичний журнал (2010)
- Фармацевтичний часопис (2009-2011)
- Фізіологічний журнал (2010, 2012)
- Фітотерапія. Часопис (2009-2013)
- Фотобіологія та фотомедицина (2009-2010)

- **Харківська хірургічна школа** (2009)
- Хірургія дитячого віку (2009, 2012)
- Хірургія України (2009-2012)
- **Цитологія і генетика** (2007-2010)
- **Шпитальна хірургія** (2011-2012)
- Biomedical and Biosocial Anthropology (2008-2012)
- Biopolymers and cell (2009-2012)
- Experimental Oncology (2011-2013)
- Medix. Anti-aging (2009-2010)
- Ukrainica Bioorganica Acta (2008-2009)

Синтез старої традиції (готовність учених і дослідників безвозмездно публікувати результати своїх трудов в наукових виданнях для отримання і розповсюдження нових знань) і нової технології (Інтернет) може привести до ефекту: розповсюдженню по всій віртуальній паутині отрецензованих експертами журнальних статей, і вільному і неограниченному доступу до них учених, дослідників, викладачів, студентів і всіх, кого цікавить і забезпечує наука.

Открытый доступ (ОД) — це вільний, швидкий, постійний, повнотекстовий доступ будь-якого користувача в публічному Інтернеті в режимі реального часу до наукових рецензованих журналів. Це право кожного користувача читати, завантажувати, копіювати, розповсюджувати, роздруковувати, шукати або робити посилання на повнотекстові статті, проводити пошук роботами-індексаторами, вводити їх як дані в програмне забезпечення або використовувати для інших законних цілей при відсутності фінансових, правових і технічних перешкод, за винятком тих, які регулюють доступ до Інтернету. Єдиним обмеженням на виробництво і розповсюдження є єдиним умовою копірайта в цій області повинно бути право автора контролювати цілісність своєї роботи і обов'язкові посилання на його ім'я при використанні роботи і її цитуванні [3, 4].

Достоинства ОД (в частині, к оформленим в статтях результатам НІР):

- ні одна бібліотека не може собі дозволити підписатися на всі наукові журнали;
- прискорення наукового прогресу, продуктивності, передачі знань, процесу інновацій; збільшення віддачі від інвестицій в науку;
- більшість НІР оплачено державою (налогоплательщиками, які повинні мати право доступу до результатів того, що вони профінансували);
- розширення кола знань за межі наукової і академічної школи;

– человечество вовлекается в интеллектуальную беседу в виртуальной ноосфере и синтез новых знаний;

– существование изобретателей в учреждениях различной формы собственности, многие люди серьезно с пользой для общества увлекаются предметами различных научных исследований;

– люди, не читающие медицинские журналы, предпочли бы, чтобы их доктор имел ОД;

– школьники и студенты могут получить информацию, имеющую большое значение в их дальнейшем обучении, статьи в ОД может читать любой: профессионал в своей сфере, исследователь смежной специальности, увлеченный пользователь, журналист, политик, государственный служащий;

– расходы, связанные с ОД, могут быть покрыты за счет средств, традиционно выделяемых на подписку;

– ОД находится в соответствии с законом об авторском праве во всем мире, и дает и авторам, и читателям больше прав, чем они имеют в рамках обычных соглашений о публикации.

Наибольшую пользу получают исследователи в развивающихся странах (например, Венесуэла), где существуют экспериментальные университеты, во все не подписанные на научные журналы, хотя специально для них и открываются программы подписки по сниженным ценам или бесплатно.

Как для одних наука кажется небесною богиней, так для других — коровой жирною, что масло им дает.

Ф. Шиллер

Противники ОД – коммерческие издатели, бизнес–модель которых основана на продаже подписки. Аргументом в данном случае является потенциальная угроза институту интеллектуальной собственности (ноу-хау, патенты). Напомним, что ноу-хау (секрет производства) — это сведения любого характера (изобретения, оригинальные технологии, формулы, методы, схемы и наборы инструментов знания, умения, патенты, любая другая конфиденциальная информация), которые используются для достижения конкурентного преимущества над другими субъектами предпринимательской деятельности, охраняются режимом коммерческой тайны, еще не стали всеобщим достоянием и могут быть предметом купли–продажи.

Патент (охраняемый документ, удостоверяющий исключительное право, авторство и приоритет изобретения, полезной модели либо промышленного образца). Практически предоплаченная авторами защита со стороны закона, в том числе право запрещать иным лицам использовать такое же решение

без согласия держателя патента под угрозой судебного преследования. Формулы всех изобретений и полезных моделей представлены в ОД на веб-портале Украинского института промышленной собственности (<http://www.uipv.org/>).

Реминисценция. В 1902 году американские инженеры попросили рассказать супругов Кюри о способе выделения радия. Стоимость 1 грамма радия тогда составляла 750 000 франков золотом, но способ выделения вещества был известен только супругам Кюри. Они сознательно отказались запатентовать этот способ, и открыто опубликовали его, поскольку: «Радий принадлежит не мне, а всему миру», — считала Мария Склодовская–Кюри (1867—1934). По мнению Пьера Кюри (1859—1906) подобное патентование «... было бы противно духу науки». Отметим, что на собственные исследования супругам Кюри денег не хватало и их приходилось искать с помощью добровольцев...

Основная причина, заставляющая авторов помещать произведения в ОД — увеличение личного импакт–фактора (вариант индекса цитирования авторы статьи не конкретизируют ...) [5, 6].

Информационная избыточность человека. Общепризнанно, что человеческий мозг использует свои возможности только на 20%. Недоиспользованные 80% его возможностей служат тем информационным резервом, который позволяет индивидууму наращивать личные знания и эволюционировать по пути усложнения своей психики. Известна информационная избыточность соматических (неполовых) клеток человеческого организма, которые несут в себе информацию о генотипе всего организма.

Информационная избыточность мозга приводит к перманентной потребности в получении и обработке информации. Подобно тому, как человек нуждается в некотором суточном минимуме витаминов, он нуждается и в некотором суточном минимуме информации. Если при отсутствии минимума витаминов начинается авитаминоз и физиологическая деградация организма человека, то при дефиците информации начинается интеллектуальная деградация.

Реминисценция на примере оториноларингологии. Еще в 1977 году было отмечено [2], что количество ежегодных публикаций по теоретическим и прикладным аспектам оториноларингологии равно примерно 2 000. Подлинники только реферативных работ по всем проблемам специальности составляет 35 000 — 60 000 стр., а для получения 100% информации за год необходимо прочитать $1 \cdot 10^6$ страниц. Для ознакомления с этим потоком информации 1 специалисту при условии, что он читает специальный текст на всех языках со скоростью одна страница

в минуту и будет ежедневно читать по 4 часа, потребуется 4 164 рабочих дня, или 21 год. Осмотр и только беглое ознакомление с основными клиническими источниками по отоларингологии при тех же условиях занимает в среднем 250 дней. Иностранных источников по отоларингологии в 55 раз больше, чем отечественных. Читая же только реферативные издания даже по важнейшим вопросам можно получить лишь четверть имеющейся информации ...

Та же проблема и по сей день существует и в любых других специальностях ... Когнитивные способности человека оказались не готовыми к потоку отрецензированной высококачественной информации (наукообразный спам – тема отдельная), который может предоставить интернет...

Литература

1. Воробьев К.П. Формат современной журнальной публикации по результатам клинического исследования. Часть I. Сущность проблемы / К.П. Воробьев // Укр. мед. часопис. — 2007. — № 6. — С. 18—26.
2. Колесник Т.Е. Информационный анализ работ по отоларингологии / Т.Е. Колесник // Новые приборы и устройства в медицине. — К., 1977. — С. 8—9.
3. Марков О. Результаты научных исследований повинні бути відкритими для всіх / О. Марков // Морфологія. — 2010. — Т. 4, № 3. — С. 82—84.
4. Московкин В.М. Конкурентоспособные научные исследования: ситуация в странах бывшего СССР [Электронный ресурс] / В.М. Московкин // Исследовано в России. — 2007. — С. 994—1021. — Режим доступа к журн.: <http://zhurnal.apc.relarn.ru/articles/2007/097.pdf>.
5. Савіч А. А. Імпакт-фактор в Україні: інформаційний вакуум / А. Савіч, А. Курдюк // Морфологія. — 2009. — Т. 3, № 2. — С. 80—81.
6. Соловяненко Д. Політика індексації видань у наукометричних базах даних Web of Science та SciVerse Scopus / Д. Соловяненко // Бібліотечний вісник. — 2012. — № 1. — С. 6—21.

ВІРТУАЛЬНА БІБЛІОТЕКА: ВІДКРИТИЙ ДОСТУП

*М.М. Колотілов, С.Б. Кричун,
В.І. Приходько, С.Б. Синюта*

Журнальна стаття – головний інструмент і практика наукового співробітника при переве-

денні особистісного знання в загальнодоступне для його верифікації.

Наведено перелік 162 науково-медичних журналів України з повнотекстовими відрецензованими статтями, що знаходяться у відкритому доступі в Інтернеті. Вказані переваги відкритого доступу. Відмічено право автора контролювати цілісність своєї роботи і обов'язкові посилання на його ім'я при використанні роботи та її цитуванні. Визначена проблема інформаційного забезпечення наукових робітників.

ВІРТУАЛЬНА БІБЛІОТЕКА: ОТКРЫТЫЙ ДОСТУП

*Н.Н. Колотілов, С.Б. Кричун,
В.І. Приходько, С.Б. Синюта*

Журнальная статья — главный инструмент и практика научного работника при переводе личностного знания в общедоступное для его верификации.

Представлен перечень 162 научно-медицинских журналов Украины с полнотекстовыми отрецензированными статьями, имеющихся в открытом доступе в Интернете. Указаны достоинства открытого доступа. Отмечено право автора контролировать целостность своей работы и обязательные ссылки на его имя при использовании работы и ее цитировании. Обозначена проблема информационного обеспечения научных работников.

VIRTUAL LIBRARY: OPEN ACCESS

*N.N. Kolotilov, S.B. Krichun,
V.I. Prikhodko, S.B. Sinyuta*

A journal article is the main tool and practice of the scientist to translate personal knowledge into public one to be verified.

The list of 162 scientific-medical journals of Ukraine with full-text reviewed articles, available in open access in the Internet, is presented. The author's right to control the integrity of his work and the compulsory references on his name while exploiting the work and its quoting was noted. The advantages of the open access are also stated as well as the problems of providing the researchers with information.